

Vzpomínky kladoucí znepokojivé otázky

„Žid mezi Němci, Němec mezi Čechy, komunista mezi měšťáky, opozičník mezi straně věrnými, heretik mezi konformisty,“ tak sám sebe charakterizuje ve své vzpomínkové knize Fritz Beer. Německý žid z Brna považoval Československou první republiku za svoji vlast až do smrti.

Pro název knihy (... a tys na Němce střílel, dědo?) zvolil otázku svých vnuků, na niž nemohl dát stručnou a jednoznačnou odpověď. „Ale jak jsem vám měl vysvětlit, že váš děd, který pochází z Československa a doma mluvil německy, ve válce střílel nesmyslným směrem ze zcela nepoužitelné pušky? Koneckonců jste mě odjakživa považovali za trochu potrhleho, a já ten dojem nechtěl posílit,“ píše v úvodu knihy svým vnukům.

Rozhodl se jim odpovědět celou knihou. Zároveň však hodnověrnost své autobiografie poněkud zpochybňuje dvěma motty, z nichž to kratší, od Maxe Frische, zní: „Každý člověk si jednou vymyslí příběh, který považuje za svůj životopis.“ Ale vzdor této relativizaci vykreslil ve své knize nejen velice působivý příběh člověka, jenž od sionismu přes komunismus dospěl k ryzímu demokratismu, ale také obecněji zobrazil tragické osudy židovského intelektuálního společenství v Evropě dvacátého století. Je to nejen příběh svědka povznášejících i katastrofických dějů, ale také hluboké etické poselství.

Beer byl bratrem známého komunistického publicisty Kurta Konrada (vl. jménem Kurta Beera), který po zatčení nacisty roku 1941 spáchal sebevraždu, Beerovi se však podařilo uprchnout do Anglie. Jako příslušník československé zahraniční armády bojoval na francouzské frontě u Dunkerque, po válce pracoval jako redaktor v BBC v Londýně. Roku 1979 mu královna Alžběta udělila Řád britského impéria, v září roku 2006 ve svých pětadevadesáti letech zemřel. Nedávno vydaná kniha není jedinou, v níž se Beer vracel k osudům své vlasti. Přítomné dílo česky vyšlo už před jedenácti lety, nové vydání je doplněno dvěma závažnými doslovy. V prvním se Zdenko Maršálek pod názvem Uprostřed cizího sporu zabývá osudem německožidovských občanů v exilu a v čs. zahraničních vojenských jednotkách na Západě v letech druhé světové války, v druhém, nazvaném „Rudá asimilace“ českých Židů, se Vít Strobach zabývá vývojem české židovské diaspory, dilematem mezi sionismem a komunismem.

Fritz Beer ve svém vyprávění, které prokládá i citacemi ze svých dávných deníků, dává nahlédnout dodnes znepokojivým způsobem do situace doby a myšlení lidí ze svého okolí a prostředí. Klade svým generačním vrstevníkům, ale i následujícím generacím mučivé otázky, jako například: „V kterou chvíli se z bojovníků za ideál spravedlnosti stali pomocníci vrahovského režimu?“ A stále je na místě jeho otázka, adresovaná především spisovatelům, kteří zejména po únoru 1948 a později spojili svůj osud a kariéru s komunistickou stranou a režimem: „Kde je spisovatel, který by nám dovolil nahlédnout do své morální kapitulace před mocí a vylíčil nám, co dělá z lidí padouchy?“ Je jen málo knih, které podávají tak nezkrácené svědectví zasahující etickou naléhavostí a nesmlouvavostí vlastní nejednoduchou minulost. Zároveň jsou neocenitelným morálním poselstvím předávaným generacím, která má už jen málo pamětníků. Navíc kniha Fritze Beera oplývá nejen dobrou pamětí, ale i vynikajícím literárním stylem.